

УДК 930.2:94:394(477.8)
DOI: 10.24919/2312-2595.7/49.234425

Микола ГАЛІВ

доктор педагогічних наук, професор кафедри історії України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (halivm@yahoo.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7068-3124>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/F-3855-2018>

Наталія ІЛЬНИЦЬКА

аспірантка кафедри історії України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (nilnickanatalja@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7029-1208>

Бібліографічний опис статті: Галів, М., & Ільницька, Н. (2021). Лист галицького правника Михайла Боднара до керівників радянської держави (13 серпня 1945 р.): аналіз крізь призму історії повсякдення. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 7/49, 103–119. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.7/49.234425>.

**ЛИСТ ГАЛИЦЬКОГО ПРАВНИКА
МИХАЙЛА БОДНАРА ДО КЕРІВНИКІВ
РАДЯНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (13 серпня 1945 р.): АНАЛІЗ
КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРІЇ ПОВСЯКДЕННЯ**

Анотація. У статті з позицій джерелознавства та історії повсякдення аналізується і публікується лист правника з містечка Косів на Станіславщині Михайла Боднара, адресований керівництву СРСР улітку 1945 р. **Мета статті** – проаналізувати та опублікувати лист галицького юриста Михайла Боднара до керівництва радянської держави (13 серпня 1945 р.). **Методологія дослідження** спирається на принципи історизму, науковості, авторської об'єктивності, застосування джерелознавчих

© Микола Галів, Наталія Ільницька, 2021

методів, зокрема методу внутрішньої критики джерел. **Наукова новизна** полягає у тому, що до наукового обігу вперше уводиться публікований документ. **Висновки.** Аналізований лист Михайла Боднара до голови Ради народних комісарів СРСР Й. Сталіна дійшов до нас не в оригіналі, а в російськомовній машинописній копії. Вона міститься у Галузевому державному архіві Служби безпеки України. Документ споряджений означенням часу і місця написання (Косів, 13 серпня 1945 р.) та прізвищем автора – «Др. Боднар». Відомо, що автором листа був Михайло Андрійович Боднар (народився 1882 р.), який після здобуття вищої юридичної освіти та докторського ступеня з права, займався адвокатською практикою в містечку Косів на Станіславщині. Структура аналізованого листа є традиційною для таких документів: вступ, виклад проблеми, пропозиції щодо її розв'язання, завершення. Однак у кожній із цих частин помітні оцінні судження, політичні, соціальні і національні візії, правничий досвід М. Боднара, і, навіть, певне вихваляння радянського вождя. Автор листа звинуватив радянські спецоргани у вбивствах, насильстві, безпорядках у західноукраїнському регіоні й поклав на них відповідальність за розгортання боротьби ОУН і УПА. Водночас він не вважав галицьких русинів українцями, пропонував радянському керівництву обмежити свавілля НКВС і НКДБ, захист місцевого населення покласти на самих мешканців, увести фахових галицьких юристів до радянської судової системи, надати керівні посади в краї місцевим кадрам, а не скеруванцям зі східних областей України тощо. За своє звернення до радянського керівництва М. Боднар був заарештований у липні 1946 р. Станіславський обласний суд засудив його на 8 років позбавлення волі та 5 років позбавлення прав із конфіскацією майна. В ув'язненні правник помер. Його помертню реабілітували лише у 1995 р. Листа М. Боднара до голови уряду СРСР вважаємо цікавим і репрезентативним джерелом для характеристики щоденного життя західноукраїнського суспільства у перші післявоєнні місяці 1945 р. та поглядів провінційного галицького юриста на проблеми радянської політичної системи.

Ключові слова: Михайло Боднар; Йосиф Сталін; Микита Хрущов; історичне джерело; історія повсякдення; епістолярій.

Mykola HALIV

PhD hab. (Education), Professor, Department of History of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (halivm@yahoo.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7068-3124>ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/F-3855-2018>**Natalia ILNYTSKA**

Postgraduate Student, Department of History of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (nilnickanatalja@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7029-1208>

To cite this article: Haliv, M., & Ilnytska, N. (2021). Lyst halytskoho pravnyka Mykhaila Bodnara do kerivnykiv radianskoï derzhavy (13 serpnia 1945 r.): analiz kriz pryzmu istorii povsiakdennia [The Galician lawyer Mykhailo Bodnar's letter to the senior officials the Soviet state (August 13, 1945): analysis through the prism of history of everyday]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 7/49, 103–119. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.7/49.234425> [in Ukrainian].

**THE GALICIAN LAWYER
MYKHAILO BODNAR'S LETTER
TO THE SENIOR OFFICIALS THE SOVIET STATE
(AUGUST 13, 1945): ANALYSIS THROUGH
THE PRISM OF HISTORY OF EVERYDAY**

Summary. A letter from a lawyer Mykhailo Bodnar (from the town of Kosiv in Stanislav Region), addressed to the leaders of the USSR in the summer of 1945 is analyzed and published in the article from the standpoint of source studies and everyday history. **The purpose of the article** is to analyze and publish a letter from the Galician lawyer Mykhailo Bodnar to the senior officials of the Soviet state (August 13, 1945). **The research methodology** is based on the principles of historicism, scientificity, authorial objectivity, application of source methods, in particular the method of internal critique of sources. **The scientific novelty** is that a published document is introduced into scientific circulation for the first time. **Conclusions.** The M. Bodnar's letter to Joseph Stalin (Chairman of the People's Commissars Council of the USSR), has reached us not in the original, but in a Russian-language typewritten copy. It is placed in the Sectoral State Archive

of the Security Service of Ukraine. The document contains the designation of the time and place of writing (Kosiv, August 13, 1945) and the author's name – "Dr. Bodnar". It is known that the author of the letter was Mykhailo Andriyovych Bodnar (born in 1882), who, after obtaining a law degree and a doctorate in law, practiced law in the town of Kosiv in the Stanislav Region. The structure of the analyzed letter is traditional for such documents: introduction, the problem statement, proposals for its solution, completion. However, in each of these parts there are noticeable evaluative judgments, political, social and national visions, legal experience of M. Bodnar. The letter accused the Soviet special services of murder, violence, and riots in the western Ukraine and blamed them for the OUN and UPA struggle. At the same time, he did not consider the Galician Ruthenians to be the Ukrainians, and suggested to the Soviet leadership: to limit the arbitrariness of the NKVD and the NKGB; to place the responsibility of protecting the local population on the local residents themselves; to introduce professional Galician lawyers into the Soviet judicial system; provide management positions in the region to local staff, not to officials sent from the eastern regions of Ukraine, etc. For his appeal to the Soviet leadership, M. Bodnar was arrested in July 1946. The Stanislav Regional Court sentenced him to 8 years in prison and 5 years the deprivation of rights with confiscation of property. The lawyer died in prison. He was posthumously rehabilitated only in 1995. We consider M. Bodnar's letter to the Head of USSR's Government an interesting and representative source for characterizing the daily life of western Ukrainian society in the first postwar months of 1945 and describing the views of a provincial Galician lawyer on the Soviet political system.

Key words: *Mykhailo Bodnar; Joseph Stalin; Nikita Khrushchev; historical source; history of everyday life; epistolary.*

Постановка проблеми. Історія повсякденного життя різних прошарків західноукраїнського суспільства перших повоєнних років (1944–1953) потребує охоплення і опрацювання якомога ширшої джерельної бази, зокрема й епістолярних матеріалів. Це дає змогу упривняти погляди і практики щоденного життя не лише конкретних особистостей (авторів-адресантів та адресатів) але й певних соціальних груп та прошарків, які проживали на певній території (регіоні, країні) у конкретний історичний період. Для характеристики щоденного життя західноукраїнського суспільства у перші післявоєнні місяці 1945 р. важливе значення

має як приватне, так і офіційне листування, зокрема листи (заяви, скарги, доповідні записки), надіслані громадянами до органів влади. Серед них доцільно проаналізувати й лист правника з містечка Косів Станіславської (тепер – Івано-Франківської) області Михайла Боднара до голови уряду СРСР, написаний у серпні 1945 р.

Аналіз останніх досліджень. Чимало джерел особового походження, які стосуються повсякденного життя населення західних областей України 1944–1953 рр., оприлюднено у збірниках В. Сергійчука (1998, 2005), першому томі збірника документів «Культурне життя в Україні. Західні землі. Документи і матеріали» (Сливка та ін., 1995). Репресії щодо західноукраїнської інтелігенції у перші повоєнні роки висвітлено у студіях О. Луцького (2009), Т. Марусик (2002), Р. Попп (2013), О. Рубльова та Ю. Черченка (1994), Р. Шляхтича (2011) та ін. Складні аспекти суспільно-політичних процесів на теренах Станіславської області України проаналізовано у монографії І. Андрухів та А. Француза (2001). Постать Михайла Боднара згадується у працях І. Пелипейка (2004) та С. Кобути (2020). Останні автори, зокрема, згадують про лист косівського правника до Й. Сталіна, але не наводять його змісту.

Мета статті – проаналізувати та опублікувати лист галицького юриста Михайла Боднара до керівництва радянської держави (13 серпня 1945 р.).

Виклад основного матеріалу. Лист Михайла Боднара дійшов до нас не в оригіналі, а в російськомовній машинописній копії. Він зберігається у Галузевому державному архіві Служби безпеки України (фонд 2: Управління боротьби з бандитизмом МВД, Управління 2-Н та 4-те Управління МГБ-КГБ УРСР), опис 56 (1953), справа 6, том 2: «Дело № 6. С докладными записками, спецсообщениями по агентурно-оперативной работе и другими материалами по линии ОУН УМГБ Станиславской области за 1946 год», арк. 160–165). Документ містить означення часу і місця написання (Косів, 13 серпня 1945 р.) та прізвище автора «Др. Боднар» (ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 165).

Власне автором листа був доктор права Михайло Андрійович Боднар, який народився 1882 р. у селі Вовків на Перемишлянщині (згодом – Перемишлянський район Львівської області)

(Вадзарук, 2004, с. 391). Здобув вищу юридичну освіту й ступінь доктора права, припускаємо, на правничому факультеті Львівського університету на початку ХХ ст. Станом на вересень 1924 р. він провадив адвокатську практику в містечку Косів, а його контора містилася у «хаті Хаїма Камілла» («Оголошення», 1924, с. 6). Узимку 1940 р. його було заарештовано радянськими спецорганами. Як правник, Михайло Боднар часто захищав членів лівих політичних організацій, тож розраховував на розуміння своєї позиції новою комуністичною владою. Замість адвокатури змушений був перейти в систему освіти, працював учителем, інспектором районного відділу освіти. Як відзначають дослідники, М. Боднар наочно побачив реальний стан та методи соціалістичної «законності», мав необережність написати критичного листа стосовно практики радянського конституційного законодавства в Галичині на адресу Й. Сталіна. За це поплатився свободою, був ув'язнений і загинув у неволі (Пелипейко, 2004, с. 55, 356; Кобута, 2020, с. 116–117). В Архіві Управління Служби безпеки України Івано-Франківської області збереглася архівно-кримінальна справа М. Боднара (№ 14766 П), згідно з якою у перші місяці після звільнення від німецької окупації він працював бухгалтером. Його було заарештовано 07 липня 1946 р. й звинувачено у тому, що анонімно надсилав матеріали антирадянського змісту на адресу керівників уряду. Станіславський обласний суд 17 серпня 1946 р. засудив М. Боднара на 8 років позбавлення волі та 5 років позбавлення прав із конфіскацією майна. Косівського правника було помертно реабілітовано 6 червня 1995 р. (Вадзарук, 2004, с. 391).

Лист М. Боднара, ймовірно, було вилучено радянською цензурою й передано спецорганам. Звідти його, уже перекладеним російською мовою, передали голові Ради народних комісарів Української РСР Микиті Хрущову. Останній 26 вересня 1945 р. скерував копії секретареві ЦК КП(б)У Дем'янові Коротченку, завідувачу організаційно-інструкторським відділом ЦК КП(б)У Андрієві Зленку, секретареві народному комісару державної безпеки УРСР Сергію Савченку, народному комісару внутрішніх справ УРСР Василю Рясному (ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 160). Відзначимо, що М. Боднар некоректно визначив адресата свого листа, написавши, з одного боку «Москва, Кремль,

М. Хрущов», з іншого – «Голові Ради народних комісарів СРСР». Може видатися, що лист адресувався М. Хрущову, який, на помилкову думку адресанта, очолював уряд Радянського Союзу і резидував у Москві. Відомо, що М. Хрущов був головою Раднаркому УРСР, а на чолі уряду СРСР на той час усе ще перебував Й. Сталін. Аналіз листа все ж дає підстави стверджувати, що він призначався саме Й. Сталіну, оскільки наприкінці документа М. Боднар називає свого адресата «генералісимусом».

Структура аналізованого листа є традиційною для подібних документів: вступ, виклад проблеми, пропозиції щодо її розв'язання, завершення. Насправді ж у кожній з цих частин помітні оцінні судження, політичні інвективи, соціальні, політичні і національні візії, правничий досвід М. Боднара, і, навіть, певне славослів'я на користь радянського вождя. Впадає у вічі, що автор ніде не назвав прізвище та імені Й. Сталіна, звертаючись до нього в офіційній формі (як до голови уряду), або ж у літературно-піднесеній: «велика правдива людина» (що, на думку М. Боднара, й вищим званням, ніж офіційні «маршал» чи «генералісимус»). Вступна частина сповнена мінорно-літературних пасажів про те, що «Карпати палають вогнем помсти», маючи на увазі масштабну діяльність українського визвольного руху на західно-українських землях. І провину за це юрист однозначно поклав на «місцеві органи держбезпеки» (ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 160).

Водночас М. Боднар виклав свої національні візії, відокремивши «галичан-русинів» від українців. На його думку, з часів середньовіччя на теренах Галичини сформувався «окремиий, тихий, працювятий народ і навіть мовою та алфавітом ми відрізняємося від українців. Ми працювяти – вони ліниві, бо мають гарну землю, ми любимо спокій, вони рухи і повстання, ми любимо сидіти на місці – вони поневіряються по всьому Союзу» (ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 160). Припускаємо, що коріння таких поглядів М. Боднар лежать у москвофільстві (оскільки надалі він веде мову про «триединий народ»). Водночас означені демаркаційні маркери між «галичанами-русинами» і українцями, на нашу думку, були для автора листа своєрідною спробою уникнути підозри з боку радянських властей в «українському націоналізмі».

Надалі правник, який мав досвід діяльності в умовах кількох політичних режимів (австро-угорського, польського, німецького), змальовує проблему: відсутність порядку й постійна, щоденна загибель людей. Основна причина цього, на його думку, полягала у відсутності належного нагляду та підготовлених правоохоронців. Опісля критикує службовців районних відділків НКВС і НКДБ у Косові, які влаштовують нічні облави у «спокійних селах», арештовують «спокійних людей» (слова «невинних» юрист не наважився вжити. – Авт.), котрих представляють «бандерівцями» і «бандитами». Схоплених людей без суду й слідства утримують у в'язниці, де вони помирають від хворіб та виснаження (ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 162).

Відтак М. Боднар пропонував голові радянського уряду шість заходів: 1) амністувати й звільнити «бандерівців»; 2) заборонити службовцям НКВС і НКДБ, партійним і державним чиновникам влаштовувати напади на села; 3) запровадити систему заручників у кожному селі; 4) організувати при сільраді «місцеву поліцію» з одного-двох десятків осіб; 5) призначати у містах і селах на відповідні посади місцевих «достойних господарів», а не прийшлих людей; 6) доручити «місцевій поліції», десятникам і «раді старійшин» щоночі охороняти всі підступи до села та міста, а працівникам радянських спецорганів – перевіряти виконання цих функцій (ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 162–163). Загалом, зазначені пропозиції виявляють тогочасний стан справ: масові арешти місцевих мешканців за найменшу підозру у причетності до українського визвольного руху; напади на села (і не лише під час чекістсько-військових операцій); призначення на найважливіші посади осіб, скерованих зі східних областей України або й з Росії тощо.

Деякі із зазначених пропозицій М. Боднара видаються наївними, особливо щодо створення «місцевої міліції». Такою ж була і заява, що впродовж місяця після впровадження окреслених рекомендацій «бандити заспокояться», «із лісів повернуться додому». Пропозиція ж щодо заручників виявилася дещо запізнілою, оскільки ця система вже використовувалася, хоча на той час ще не у значних масштабах. У постанові Політбюро ЦК КП(б)У від 24 липня 1945 р. відверто рекомендувалося: «На зборах в населених пунктах, або індивідуально попередити підозрюва-

них у бандпосібництві – куркулів, торговельників та інших елементів, якщо у цьому населеному пункті здійсниться якийсь злочин, то вони негайно будуть арештовані й віддані під суд, а їх сім'ї – виселені» (Ільницький, 2014, с. 370).

Надалі юрист, спираючись на свої знання і уявлення про функції правоохоронних органів, дав такі поради: а) структури НКВС мають займатися тими ж справами, що й виконкоми, а їхня чисельність може бути зменшеною, бо вистачить «1–2 комісарів, якими повинні бути секретарі партії»; б) заарештовувати людей мають право лише структури НКДБ (які М. Боднар ідентифікував з «поліцією») й тільки за вказівкою суду; в) жоден представник силових, правоохоронних органів не має права зайти до будинку громадянина без рішення суду; г) у судах повинні працювати фахові юристи (а не «молоді, недосвідчені люди зі східних областей»); д) оскільки в Україні «немає юристів у повному значенні цього слова», то усі суди й колегії адвокатів слід заповнити галицькими юристами. Для підкріплення останньої рекомендації автор листа навіть вдався до традиційного і сприйнятливого для радянських властей аргументу про правильне класове походження (бо ж галицькі юристи, начебто, «майже всі походять з селян і робітників») (ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 164). У зазначених пропозиціях доволі яскраво упривагнюються фахові погляди юриста М. Боднара, який працював у правовій системі Австро-Угорщини, Польщі, й мав непохитну повагу до суду і прав людини. Саме цим пояснюється його заява: «Тільки юристи побудують державу і тільки вони і більше ніхто – наведуть лад в державі» (ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 164).

У завершальній частині документа автор заявляє, що навіть у Лакедемонії (Спартанській державі) юристи будували «комунізм», а в древніх Афінах, новітніх Англії і США – народовладдя. При цьому робить закид секретарям компартії, які під час звітів заявляють про існування в царській Росії феодалізму і капіталізму. Для М. Боднара, вочевидь, такі твердження є свідченням неосвіченості «секретарів». Розуміючи, що такі закиди можуть бути негативно сприйняті, косівський правник уводить до тексту компліментарні топоси про «великий і могутній» Радянський Союз, «великий (триєдиний) народ», запевняє про свою віру у перемогу

СРСР над нацистською Німеччиною під час війни, а відтак висловлює сподівання на зміну керівником радянського уряду усього державного апарату. Завершує ж листа похвалою Й. Сталіну, котрого визнає будівничим «нашої держави» (останнє маркує показну лояльність юриста до радянської влади. – Авт.) на відміну від К. Маркса, Ф. Енгельса і навіть В. Леніна. Метафора про «корабель», приведений у «порт перемоги», та побажання довгих років для «будівництва добра і щастя нашого народу» (ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 164–165) були покликані підкреслити щирість громадянської позиції М. Боднара.

Лист М. Боднара викликав відповідну реакцію радянських спецорганів. За вказівкою наркома держбезпеки УРСР С. Савченка начальника Управління НКДБ Закарпатської області А. Чередниченку доручалося надати повні і компрометувальні відомості про автора листа (ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 159). Звернення до закарпатських чекістів, вочевидь, було помилковим й пояснюється, мабуть, тим, що у Києві сплутали містечко Косів на Станіславщині з селом Косів Верх на Закарпатті. Помилка, зрештою, з'ясувалася, і за справу взялися спецоргани Станіславської області. 12 березня 1946 р. начальник Управління НКДБ Станіславської області Олексій Михайлов скерував начальника 2-го Управління НКДБ УРСР Павлу Медведєву повідомлення, в якому йшлося про лист за адресою «Москва, Кремль М. Хрущову» та особисті дані його автора. В документі вказувалося, що М. Боднар проживає в Косові на вулиці Пистенській, 1. Раніше (при польській владі та в часи німецької окупації) працював адвокатом, а після повернення у 1944 р. радянських властей – у Косівському районному виконкомі та «уповнаркомзасі», звідки був звільнений як «нероба». Він – «антирадянськи налаштована особа», а тому взятий в «агентурне розроблення» (ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 170–170зв).

Висновки. Отже, аналізований лист Михайла Боднара до голови Ради народних комісарів СРСР Й. Сталіна дійшов до нас не в оригіналі, а в російськомовній машинописній копії. Вона зберігається у Галузевому державному архіві Служби безпеки України. Документ споряджений означенням часу і місця написання (Косів, 13 серпня 1945 р.) та прізвиськом автора – «Др. Боднар». Відомо, що автором листа був Михайло Андрійович Боднар (на-

родився 1882 р.), який після здобуття вищої юридичної освіти та докторського ступеня з права, займався адвокатською практикою у містечку Косів на Станіславщині. Структура аналізованого листа є традиційною для подібних документів: вступ, виклад проблеми, пропозиції щодо її розв'язання, завершення. Однак у кожній з цих частин помітні оцінні судження, політичні, соціальні і національні візії, правничий досвід М. Боднара. Автор листа звинуватив радянські спецоргани у вбивствах, насильстві, безпорядках у західноукраїнському регіоні й поклав на них відповідальність за розгортання боротьби ОУН і УПА. Водночас він не вважав галицьких русинів українцями, пропонував радянському керівництву обмежити свавілля НКВС і НКДБ, покласти захист місцевого населення на самих мешканців, увести фахових галицьких юристів до радянської судової системи, надати керівні посади в краї місцевим кадрам, а не скеруванцям зі східних областей України, тощо. За своє звернення до радянського керівництва М. Боднар був заарештований і у липні 1946 р. Станіславський обласний суд засудив його на 8 років позбавлення волі та 5 років позбавлення прав із конфіскацією майна. В ув'язненні правник помер. Його посмертно реабілітували лише у 1995 р. Листа М. Боднара до голови уряду СРСР вважаємо цікавим і репрезентативним джерелом для характеристики щоденного життя західноукраїнського суспільства у перші післявоєнні місяці 1945 р. та поглядів провінційного галицького юриста на проблеми радянської політичної системи.

Джерела та література

- Андрухів, І., & Француз, А.** (2001). *Станіславщина: Двадцять буремних літ (1939–1959): суспільно-політичний та історико-правовий аналіз*. Івано-Франківськ.
- Вадзарук, Л.** (Упоряд.). (2004). *Реабілітовані історією. Івано-Франківська область* (Кн. 1). Івано-Франківськ.
- ГДА СБУ – Галузевий державний архів Служби безпеки України.
- Льницький, В.** (2014). *Форми і методи боротьби радянських репресивних органів проти підпілля у Дрогобицькій окрузі ОУН (1945–1952). Дрогобицький краєзнавчий збірник*, 17–18, 366–375.
- Кобута, С.** (2020). *Українські адвокати Станіславщини – жертви комуністичного і нацистського репресивних режимів у 1939–1945 рр. Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрого-*

бицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, 4/46, 106–131. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.4/46.215315>.

- Луцький, О.** (2009). Приборкання інтелігенції (1939–1953). *Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Львівська область* (Кн. 1, с. 581–595). Львів: Астролябія.
- Марусик, Т.** (2002). *Західноукраїнська гуманітарна інтелігенція: реалії життя та діяльності (40–50-ті рр.)*. Чернівці: Рута.
- Оголошення. (1924, субота, 20 вересня). *Діло*, 209, с. 6.
- Пелипейко, І.** (2004). *Містечко над Рибницею: книга про Косів*. Косів: Писаний камінь.
- Попп, Р.** (2013). Репресії сталінського тоталітарного режиму проти західноукраїнської інтелігенції (1944–1953 рр.). *Український націоналізм: історія та ідеї*, 2, 128–139.
- Рубльов, О., & Черченко, Ю.** (1994). *Сталініщина й доля західноукраїнської інтелігенції (20–50-ті роки ХХ ст.)*. Київ: Наукова думка.
- Сергійчук, В.** (1998). *Десять буремних літ. Західноукраїнські землі у 1944–1953 рр.: нові документи і матеріали*. Київ: Дніпро.
- Сергійчук, В.** (2005). *Український здви́г: Прикарпаття. 1939–1955*. Київ: Українська видавнича спілка.
- Сливка, Ю.Ю. та ін.** (Ред.). (1995). *Культурне життя в Україні. Західні землі: документи і матеріали. Т. I: 1939–1953*. Київ: Наукова думка.
- Шляхтич, Р.П.** (2011). Повсякдення західноукраїнської інтелігенції повоєнного часу в умовах боротьби радянської влади з українським визвольним рухом. *Інтелігенція і влада*, 23, 133–142.

References

- Andruxhiv, I., & Frantsuz, A.** (2001). *Stanislavshchyna: Dvadsyat buremnykh lit (1939–1959): suspilno-politychnyi ta istoryko-pravovyi analiz [Stanislavshchyna: Twenty Turbulent Years (1939–1959): Socio-Political and Historical-Legal Analysis]*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
- Vadzaruik, L.** (Comp.). (2004). *Reabilitovani istoriieiu. Ivano-Frankivska oblast [Rehabilitated by history. Ivano-Frankivsk region]*. (Vol. 1). Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
- HDA SBU – Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy [Sectoral State Archive of the Security Service of Ukraine] [in Ukrainian].
- Пнытський, В.** (2014). *Formy i metody borotby radianskykh represyynykh orhaniv proty pidpillia u Drohobytiskii okruzi OUN (1945–1952)* [Forms and methods of struggle of Soviet repressive bodies against

- the underground in the Drohobych district of the OUN (1945–1952)]. *Drohobyt'skyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies*, 17–18, 366–375 [in Ukrainian]
- Kobuta, S.** (2020). Ukrainski advokaty Stanyslavivshchyny – zhertvy komunistychnoho i natsyystskoho represyvnnykh rezhymiv u 1939– 1945 rr. [Ukrainian lawyers of Stanislaviv region – victims of communist and Nazi repressive regimes in 1939–1945]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 4/46, 106–131. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.4/46.215315>.
- Lutskiy, O.** (2009). Pryborkannia intelihentsii (1939–1953) [Taming of the intelligentsia (1939–1953)]. *Reabilitovani istoriieiu. U dvadtsiaty semy tomakh. Lvivska oblast – Rehabilitated by history. In twenty-seven volumes. Lviv region* (Vol. 1, pp. 581–595). Lviv: Astroliabiia [in Ukrainian].
- Marusyk, T.** (2002). *Zakhidnoukrainska humanitarna intelihentsiia: realii zhyttia ta diialnosti (40–50-ti rr. XX st.) [Western Ukrainian humanitarian intelligentsia: realities of life and activity (1940s – 1950s)]*. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].
- Oholoshennia [Advertisement]. (1924, Saturday, September 20). *Dilo – The work*, 209, p. 6 [in Ukrainian].
- Pelypeiko, I.** (2004). *Mistechko nad Rybnytseiu: knyha pro Kosiv [The town above Rybnitsa: a book about Kosiv]*. Kosiv: Pysanyi kamin [in Ukrainian].
- Popp, R.** (2013). Represii stalinskoho totalitarnoho rezhymu proty zakhidnoukrainskoi intelihentsii (1944–1953 rr.) [Repressions of the Stalinist totalitarian regime against the Western Ukrainian intelligentsia (1944–1953)]. *Ukrainskyi natsionalizm: istoriia ta idei – Ukrainian nationalism: history and ideas*, 2, 128–139 [in Ukrainian].
- Rublov, O., & Cherchenko, Yu.** (1994). *Stalinshchyna y dolia zakhidnoukrainskoi intelihentsii (20–50-ti roky XX st.) [Stalinism and the fate of the Western Ukrainian intelligentsia (1920s – 1950s)]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Serhiichuk, V.** (1998). *Desiat buremnykh lit. Zakhidnoukrainski zemli u 1944–1953 rr.: novi dokumenty i materialy [Ten turbulent years. Western Ukrainian lands in 1944–1953: New documents and materials]*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian]

- Serhiichuk, V.** (2005). *Ukrainskyi zdvyh: Prykarpattia. 1939–1955 [Ukrainian shift: Prykarpattia. 1939–1955]*. Kyiv: Ukrainska vydavnycha spilka [in Ukrainian].
- Slyvka, Yu.Yu. et al.** (Eds.). (1995). *Kulturne zhyttia v Ukraini. Zakhidni zemli: dokumenty i materialy. T. I: 1939–1953 [Cultural life in Ukraine. Western lands: Documents and materials. Vol. I: 1939–1953]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Shliakhtych, R.P.** (2011). Povsiakdennia zakhidnoukrainskoi intelihentsii povoiennoho chasu v umovakh borotby radianskoi vlady z ukrainskym vyzvolnym rukhom [Everyday life of the Western Ukrainian intelligentsia of the postwar period in the conditions of the struggle of the Soviet power against the Ukrainian liberation movement]. *Intelihentsiia i vlada – The intelligentsia and the authority*, 23, 133–142 [in Ukrainian].

Документ

Резолюция тов. ХРУЩЕВА
тт. КОРОТЧЕНКО,
ЗЛЕНКО,
САВЧЕНКО,
РЯСНОМУ.
26.IX.45 г.

МОСКВА, КРЕМЛЬ
Н. ХРУЩЕВ.

ПРЕДСЕДАТЕЛЮ СОВЕТА НАРОДНЫХ КОМИССАРОВ СССР

Вы, очевидно, читаете или Вам сообщают низовые организации, что Карпаты пылают огнем мести. Но, очевидно, никто не назвал Вам причин той страшной истории.

Пылают Карпаты, но причина лежит не в бандеровцах, УПА, УНРА или как там еще называют тех людей, а в местных органах государственной безопасности.

Наши люди галичане – русины, как мы назывались до 1906 г., русины-украинцы до 1918 г., а теперь украинцы с 1918 года. Но это название не соответствует истине, ибо мы галичане-русины, со смерти Ярослава Мудрого порвали сношения с Украиной и создали отдельный, тихий, работающий народ и даже языком и азбукой мы отличаемся от украинцев. Мы работающие – они

ленивы, ибо имеют хорошую землю, мы любим покой – они движения и восстания, мы любим сидеть на месте – они ски-таются по всему Союзу.

Мы не принимали участия ни в восстаниях, ни в колиевщине, но трудом наш крестьянин, интеллигент и рабочий добились состояния, благодаря которому мы кормили пришельцев с 1939 г. до настоящего времени.

А теперь мы сами в нужде и не можем прокормить той огромной массы украинцев, русских и др., а к тому же ваши чиновники нас не понимают, а мы их.

Ни при австрийском господстве, ни при поляках, ни при немецкой оккупации не было у нас никаких убийств /в один год только сожгли хлеб на поле польских помещиков/, а теперь не проходит дня и ночи, чтобы в каком-либо селе кого-либо не убили.

Причина – отсутствие надзора, отсутствие настоящих, обученных полицейских.

Наше НКВД и наше НКГБ помещается в доме уездного суда /при австрийском и польском господстве/ и спят себе спокойно. Никто из них не пойдет ночью в село проверить тех бандеровцев, но 1–2 раза в неделю делают вылеты на спокойные села, заберут в избах спокойных людей, привезут их в Косов и хвалятся, что это бандеровцы или бандиты. Держат их в тюрьме по 3–6 месяцев, а потом выпускают, или они гибнут в тюрьме либо от тифа, либо от истощения. Наказываются не только те якобы бандиты или бандеровцы, но и их семьи, которые должны своим отцам, сыновьям, дочерям носить дважды в неделю пищу в Косов из сел, находящихся за 18–40 километров.

Нельзя ли было бы принять меры против этого.

Можно.

1. Надо, чтобы НКВД и НКГБ придерживались указаний Киевского правительства и закона об амнистии, и со дня объявления его освободить всех бандеровцев, а не держать их в тюрьме до сих пор.

2. Запретить НКВД и НКГБ, секретарям партии и другим чиновникам делать налеты на села.

3. В каждой деревне назначить из наиболее достойных людей заложников, которые бы отвечали головой /смерть или

тюрьма/, если бы в их деревне произошло убийство, поджог или драка.

4. В каждой деревне при сельсовете организовать местную полицию из 10–20 чел.

5. В каждой деревне и городе избрать Совет из достойных хозяев для руководства делами деревни или города, но не назначать представителями людей не соответствующих или пришлых из других сел и городов.

6. Местная полиция, десятники и совет старших деревни или города каждую ночь должны охранять все входы в деревню или город, а НКВД или НКГБ должны ночью проверять, дежурят ли названные лица на своих закрытых, никому неизвестных местах.

Таким образом, в течение месяца все бандиты успокоятся, так как и бандит не пойдет в деревню, если узнает, что там есть охрана.

Крестьяне из лесов возвратятся домой, так как голодать там неохота, а тем более, что будут знать, что в деревню не придет нкаведист с толпой чиновников и не будет его арестовывать.

Возвратившихся исполком сельсовета должен зарегистрировать и сообщить о них в суд.

НКВД должен заниматься теми делами, что исполком, только с точки зрения общегосударственной; для этого хватит 1–2 комиссаров, которыми должны быть секретари партии.

Арестовывать граждан имеет право только НКГБ /полиция/, если застанет их на месте преступления, и по указанию суда.

Ни НКВДист ни НКГБист не имеют права зайти в дом без разрешения суда, даже и тогда, если виновных на их глазах убежал бы в дом – должен только стеречь его в доме, пока не получит разрешения из суда на проведение обыска.

В судах должны работать специалисты – юристы, а не такие молодые, неопытные люди из восточных областей. А так как на Украине нет юристов в полном значении этого слова, то надо все суды и коллегии адвокатов заполнить галицийскими юристами, которые почти все происходят из крестьян или рабочих.

Только юристы построят государство и только они и больше никто – наведут порядок в государстве.

Коммунизм в Ликсдемонии строили мудрейшие люди – юристы, народное управление в Афинах, Англии, США – юристы, а Вы хотели бы построить демократизм крестьянами и рабочими; когда их секретари компартии говорят на отчетах, что в царской России был феодализм или феодализм и капитализм, такие люди не только ничему нас не научат, но внесут смятение и в то, чему они от нас перед Вашим приходом научились.

Я не писал бы, если бы не любил своего необъятного, великого и могущественного Союза, своего великого народа /триединого/, который интуицией достиг того, чего другие народы не достигли разумом. Ибо не все разум строит, но больше интуиция: разумом я, может-быть, не мог бы обосновать в 1941–1944 г., почему Германия, вооруженная с ног до головы, с миллионами солдат, опьяненных одной идеей – проиграет войну, а все же я и не имея надежды, думал об этом, ибо кто из нас не живет надеждой. Потому, хоть я бедный, разоренный войной, но я богат, ибо имею надежды. Я надеюсь, что Вы аппарат государственный измените, может быть так, как я предлагаю, может быть иначе. Но надо его изменить, ибо идет ключами тюрьмы трясет.

Ни Маркс, ни Энгельс, ни Ленин – строители нашего государства, только Вы, великий правдивый человек /это лучше, чем Верховный Маршал, чем генералиссимус/, который сумел государственный корабль со славой в порт победы привести. Живете долго и стройте добро и счастье для нашего народа!

Др. Боднар

Косов 13.VIII.45 г.

Перевела Момот

Верно:

*Джерело: Галузевий державний архів Служби безпеки України,
ф. 2, оп. 56 (1953), спр. 6, т. 2, арк. 160–165.
Копія. Машинопис.*

Стаття надійшла до редакції 10.02.2021 р.